

Н. В. Бугас,

к. е. н., доцент, Київський національний університет технологій та дизайну, м. Київ

В. В. Бугас,

к. е. н., доцент, Київський національний університет технологій та дизайну, м. Київ

ОСОБЛИВОСТІ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ЯК ОБ'ЄКТА УПРАВЛІНСЬКОГО ВПЛИВУ ДЕРЖАВИ

N. Buhas,

*Ph.D., associate professor, assistant professor of Department of
Kyiv National University of Technologies and Design*

V. Buhas,

*Ph.D., associate professor, assistant professor of Department of
Kyiv National University of Technologies and Design*

FEATURES OF REGIONAL DEVELOPMENT AS OBJECT MANAGEMENT IMPACT OF STATE

У статті досліджено проблему реформування системи державного управління регіональним розвитком; визначено невід'ємні складові системи державного управління регіональним розвитком. Описано основні теорії, що досліджували проблематику державного управління регіональним розвитком на різних етапах. Доведено, що у період виходу з кризи та посткризовий період для системи державного управління регіональним розвитком в Україні пріоритетного значення набувають стимулювання інноваційних напрямків розвитку регіону з урахуванням наявного на місцевому рівні ресурсного потенціалу.

In the article the problem of public administration reform regional development; defined integral parts of the public management of regional development. The basic theory that studied the problems of the state of regional development at various stages. It is proved that during the crisis and post-crisis period of public management of regional development in Ukraine take priority areas to stimulate innovation development of the region, taking into account available locally resource potential.

Ключові слова: *регіональний розвиток, регіональна політика, місцевий рівень, державне управління, управлінські рішення.*

Keywords: *regional development, regional policy, local level, governance, management decisions.*

Постановка проблеми. На сучасному етапі системної модернізації країни реальним підґрунтям ефективного господарювання стає забезпечення стабільного збалансованого розвитку регіонів шляхом впровадження ефективної регіональної політики.

Актуальність дослідження. Невід'ємною складовою цього процесу є реформування системи державного управління регіональним розвитком. Налагодження ефективного, дієздатного державного управління регіональним розвитком займає ключове місце у системі нової регіональної політики. Його мета – створити умови для стимулювання економічної активності на регіональному (місцевому) рівні, надати регіонам більше свободи у сфері господарського вибору, задіяти ефективні механізми та інструменти стимулювання підприємництва, місцевої економічної ініціативи і досягти на цій основі збалансованості регіонального розвитку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженням проблеми у своїх роботах займалися як вітчизняні так і зарубіжні фахівці. Питання соціальної політики, управління соціальним розвитком, проблематика державно-управлінського впливу знайшли відображення в роботі [4]. В роботі [1] було обґрунтовано основні напрями оптимізації інституційно-правового забезпечення державної регіональної політики України. Питання щодо підвищення ефективності реалізації політики регіонального розвитку та створення сучасної моделі реалізації державної політики щодо забезпечення комплексного і збалансованого розвитку регіонів описано в роботі [2]. Дослідження проблем взаємозв'язку процесів формування бюджетів регіонів, країни та забезпечення сталого економічного розвитку розкрито в роботі [3].

Мета статті – на основі узагальнення теоретичних напрацювань з питань державної та регіональної політики визначити особливості регіонального розвитку як об'єкта управлінського впливу держави.

Основні результати дослідження. Складність реформування державного управління регіональним розвитком полягає у необхідності дотримання системності, комплексності, врахування всіх аспектів цього процесу, оскільки кожна з його складових відіграє важливу роль у реалізації стратегічних завдань нової державної регіональної політики. Серед складових реформування системи державного управління регіональним розвитком слід визначити: удосконалення інституційно-правового забезпечення державного управління регіональним розвитком; формування стратегічних пріоритетів розвитку регіонів (у т.ч. шляхом розробки та прийняття Державної стратегії регіонального розвитку України на період до 2020 року [8]; впровадження індикативного планування (прогнозування регіонального розвитку тощо); координацію державної регіональної політики; впровадження дієвого інформаційного забезпечення, регулярного моніторингу всіх сфер регіонального розвитку (як основи для розробки та прийняття обґрунтованих державно-управлінських рішень); організацію державного контролю за виконанням рішень у сфері державного управління регіональним розвитком в Україні.

Головним завданням державного управління регіональним розвитком стає «розблокування» регіонального (місцевого) розвитку, усунення перешкод, що виникли з об'єктивних чи суб'єктивних причин та заважають стабільному регіональному розвитку (та країни в цілому). Враховуючи складну ієрархічність регіональної політики та системи державного управління регіональним розвитком, необхідно визначити складові цього процесу, що дозволить відійти від виключно «точкових» питань аналізу впливу держави на функціонування та розвиток регіональних комплексів та представити всі складові системного висвітлення ролі держави у забезпеченні управління регіональним розвитком в умовах ринку.

Невід'ємними складовими системи державного управління регіональним розвитком слід визнати:

- розробку та прийняття правових норм регіонального розвитку (інституційно-правове забезпечення функціонування системи державного управління регіональним розвитком);
- визначення стратегічних пріоритетів довгострокового розвитку регіонів.
- стратегій регіонального розвитку, індикативного планування (прогнозування), (у т.ч. – визначення місця та ролі регіону у розбудові національної економіки);
- координацію державної регіональної політики, що передбачає чіткий розподіл повноважень, усунення дублювання в процесі прийняття управлінських рішень у сфері регіонального розвитку (зокрема, йдеться про необхідність створення та налагодження ефективної діяльності Координаційної ради регіонального розвитку – державного інституту, який дозволить узгодити базові пріоритети та основні завдання державної регіональної політики, сприятиме оптимізації процесів фінансового забезпечення її реалізації тощо);
- здійснення регулярного моніторингу всіх сфер регіонального розвитку (у т.ч. йдеться про вибіркове статистичне обстеження окремих сфер місцевого (регіонального) розвитку, налагодження інформаційного забезпечення – як основи для поточного управління, прийняття обґрунтованих державно-управлінських рішень у сфері реалізації державної регіональної політики);
- державне регулювання регіонального розвитку (насамперед це стосується досягнення збалансованого соціально-економічного розвитку регіонів, у т.ч.з урахуванням галузевого, секторального підходу, регулювання ринку праці тощо. На регіональному рівні такі заходи найчастіше втілюються за допомогою галузевої (секторальної) політики (промислової, аграрної, транспортної, політики зайнятості та доходів тощо);
- державний контроль за виконанням рішень системи державного управління регіональним розвитком; врахування змін, що спостерігаються на регіональному рівні в процесі розробки та впровадження державної соціально-економічної політики в цілому.

У період виходу з кризи та посткризовий період для системи державного управління регіональним розвитком в Україні пріоритетного значення набувають стимулювання інноваційних напрямків розвитку регіону з урахуванням наявного на місцевому рівні ресурсного потенціалу; орієнтація на комплексний розвиток внутрішнього (локального регіонального та загальнонаціонального) ринку, стимулювання міжрегіональної кооперації та інтеграції; пошук «точок зростання» на регіональному рівні, задіяння дієвих інструментів їх розкриття та стимулювання саморозвитку регіональних соціально-економічних систем (комплексів). Основними теоріями, що досліджували проблематику державного управління регіональним розвитком на різних етапах, були: меркантилізм, класична та неокласична теорія, посткейнсіанська теорія, теорія незбалансованого розвитку, суспільні теорії регіоналізму, технологічні теорії, інституціоналізм. Зазначені теорії слугували методологічною основою для парадигм «міжрегіонального перерозподілу», «полосів зростання», «реструктуризації регіонів», «нового регіоналізму» («регіонального саморозвитку»). Класичні та неокласичні теорії відігравали значну роль на певних етапах державного управління регіональним розвитком у ХХ ст., в сучасних умовах їх значення зростає у зв'язку з появою нових (ринкових за своєю природою) інструментів активізації регіонального розвитку, наприклад, маркетингових підходів у регіональному управлінні. Для багатьох регіонів країн світу потенціал використання технологічних теорій в державному управлінні регіональним розвитком залишається надзвичайно високим. Це зумовлено необхідністю визначення галузей-«локомотивів» і їх подальшої підтримки з боку держави з метою прискореного соціально-економічного розвитку в регіонах. Суспільні теорії набувають актуальності і можуть бути використаними в державному управлінні процесами децентралізації влади, які активно запроваджуються в Україні за зразком кращих європейських практик. Інституціональні теорії на сьогодні набувають все більшої актуальності в умовах зростання впливу політичних, культурних, релігійних та інших чинників на розвиток окремих регіонів.

Сучасна державна регіональна політика України більшою мірою ґрунтується на парадигмі «регіонального саморозвитку», разом з тим використовуються посткейнсіанська теорія і теорія незбалансованого регіонального розвитку, що створюють підґрунтя для парадигми «міжрегіонального перерозподілу». Парадигма «регіонального саморозвитку» корелює з загальною тенденцією розвитку методології державного управління, а саме переходу від патерналістської до ліберальної парадигми та відповідає потребі в інноваційній та практичній парадигмах. Сучасні уявлення про державне управління регіональним розвитком знаходяться в проблемному полі постмодерної парадигми державного управління, що зосереджує увагу на розвитку складних систем та управління ними, проблемах міжсистемної взаємодії та глобального управління.

В роботі доведено, що аналіз понятійно-категоріального апарату сфери державного управління регіональним розвитком довів надзвичайну складність категорії «регіон», яку не можна розглядати лише у вузьких межах географічного, соціально-економічного, управлінського напрямів. Взаємодоповненість і комплементарність наукових підходів до визначення цієї категорії спонукає до необхідності залучення більш складного загальнонаукового, міждисциплінарного інструментарію, перш за все – діалектичних законів пізнання явищ. Слід розглядати категорію «регіон» з використанням парних категорій змісту і форми. Порівняльний аналіз визначень регіону [5,6] дає підстави стверджувати, що у таких, де здійснена спроба визначити зміст регіону, превалює системний підхід. До того ж, простежується тенденція, що виявляється в «тяжінні» до географічного напрямку визначення терміну «регіон» науковцями в ХХ ст., і до системного підходу – відповідно у ХХІ ст. Так, в узагальненому вигляді зміст регіону постає системою, що являє собою комплекс усіх її підсистем та елементів; сукупність процесів, відносин і зв'язків між ними (внутрішні взаємодії); стійкі зв'язки, з яких виникають закономірності, закони і тенденції розвитку; зовнішні взаємодії і впливи на систему. Зміст регіону в конкретизованому вигляді визначено як складне утворення самодостатніх складових – економічної, екологічної (природної), соціально-гуманітарної, культурно-духовної, політико-ідеологічної, управлінської, що характеризується їх діалектичною внутрішньою взаємодією, знаходиться під постійним впливом зовнішнього середовища, має стійкі зв'язки, які й зумовлюють закономірності, закони і тенденції його розвитку.

Так як форма регіону (як системи) є багатобачною категорією, то вона виступає як внутрішня організація системи, тобто як її внутрішня упорядкованість, узгодженість взаємодії між підсистемами відповідно до структури всієї системи, як діяльність щодо налагодження цих зв'язків, координації з боку відповідних органів, інститутів (у тому числі, держави); як структура системи (як її конкретизація); як зовнішня організація системи, зовнішній прояв її змісту.

Висновки. Проведені дослідження дозволили зробити висновок щодо необхідності державного управління регіональним розвитком з метою підвищення конкурентоспроможності регіонів. Так, визначення категорії «державне управління регіональним розвитком», розуміють процес формування і реалізації державою управлінських впливів, що спрямовані на розв'язання внутрішніх і зовнішніх суперечностей регіонального утворення з метою підвищення конкурентоспроможності, що знаходить прояв в управлінських рішеннях і організаційних діях. Узагальнення системи поглядів на поняття «розвиток» та «регіональний розвиток» дозволяє зробити висновок, що сутність цих понять необхідно досліджувати як єдність та боротьбу протилежностей, які, з урахуванням глобалізаційних процесів, доцільно поділити на внутрішні і зовнішні суперечності. Внутрішні зароджуються в надрах всіх складових і підсистем регіону у процесі їхнього розвитку; запропоновано складовими регіону вважати людину (суспільство), природу і територію, а суперечності між ними – внутрішніми загальними. Суперечності, що виникають у підсистемах регіону доцільно об'єднати у групу внутрішніх особливих. До таких підсистем віднесено економічну, соціально-гуманітарну, екологічну (природну), культурно-духовну, політичну (політико-ідеологічну), адміністративну (адміністративно-територіального устрою), державного управління.

Список використаних джерел.

1. Білик Р. Р. Завдання удосконалення інституційно-правового забезпечення регіональної політики в Україні: / Р. Білик// Вісник Вінницького політехнічного інституту. – 2014. – № 4. – С. 40-45.
2. Смельянов В.М. Сучасна модель реалізації державної політики щодо забезпечення комплексного і збалансованого розвитку регіонів В.Смельянов// VI Международная научно-практическая Интернет-конференция «АЛЬЯНС НАУК: УЧЕНЫЙ – УЧЕНОМУ»: [Електронний ресурс]. – Режим доступу:http://www.confcontact.com/20110225/gu1_emel.php
3. Касич А.О. Вплив рівня збалансованості бюджетів на розвиток регіонів, країни в умовах децентралізації / Касич А.О. // Ефективна економіка: науково-практичний журнал, 2015. – № 10. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4375> (<http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4375>)
4. Мельничук Л. Державне управління соціальним розвитком регіонів: теоретичний аспект / Л. Мельничук// Державне управління та місцеве самоврядування. 2015. – № 3(26). – С. 31-41.
5. Дзядзіна Н.М. Визначення стратегічних пріоритетів регіонального розвитку України / Н.М. Дзядзіна //Державне управління. 2016. – № 5 (32) . – С. 447-450.
6. Гейман О.А. Теоретичні основи типологізації регіонів країни/ О.А. Гейман// Проблеми економіки. – 2009. - №3. – С. 31.35.
7. Кизим Н.А. Кластерный подход к выбору приоритетных направлений устойчивого развития регионов/ Н.М. Дзядзіна // Проблеми економіки. – 2010. - №3. – С. 44-55.
8. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://Zakon.rada.gov.ua>

References.

1. Bilyk R. (2014), “Task of improving the institutional and legal support regional policy in Ukraine”, *Visnik Polytechnichnogo Institute*. vol 8. pp. 40-45.
2. Emelyanov V. (2016), “The modern model of implementation of the state policy to ensure a comprehensive and balanced development of regions”, VI Mezhdunarodnaya scientific Practical Internet conference “*Alliance Science: Scientists - Scientists*” [Online], available at: http://www.confcontact.com/20110225/gu1_emel.php.

3. Kasich A. (2015), "Effect of balanced budgets in the development regions of the country under decentralization" *Efektivna ekonomika*, [Online], vol . 10, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=437> (<http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=437>).
4. Melnichuk L. (2015), "Public administration social development of regions: theoretical aspect", *Derzavne upravlinnya ta mistseve samovriyaduvanniya*. vol. 3. pp. 31-41.
5. Dzyadzina N. (2016), "Defining the strategic priorities of regional development of Ukraine ", *Derzavne upravlinnia*. vol. 5. pp. 447-450.
6. Gaiman O. (2009), "Theoretical basis of typology of regions ", *Problemi ekonomiki*. vol. 3. pp.31.35.
7. Kizim N. (2010), "The cluster approach to the selection of priority areas for sustainable development of the regions", *Problemi ekonomiki*. vol. 3. pp. 44-55.
8. Holds Kabinetu Ministriv Ukraine "About zatverdzhennya Derzhavnoi strategii regionalnogo rozvitku on period to 2020 year". [Online], available at: <http://zakon.rada.gov.ua>

Стаття надійшла до редакції 18.02.2017 р.

(<http://www.poligrafua.net/>)

bigmir)net

2849 1468

(<http://www.bigmir.net/>)

Вопу.

ТОВ "ДКС Центр"